UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Drukpers en politieke cultuur in de lange Verlichting: Een voorzichtige synthese

[Review of: T. Munck (2019) Conflict and Enlightenment : Print and Political Culture in Europe, 1635-1795]

Velema, W.R.E.

DOI
10.5117/TVGESCH2020.2.020.VELE

Publication date
2020

Document Version
Final published version

Published in
Tijdschrift voor Geschiedenis

License
CC BY-NC-ND

Link to publication

Citation for published version (APA):
Velema, W. R. E. (2020). Drukpers en politieke cultuur in de lange Verlichting: Een voorzichtige synthese: [Review of: T. Munck (2019) Conflict and Enlightenment : Print and Political Culture in Europe, 1635-1795]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, *133*(2), 393-395. https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.2.020.VELE

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:06 Oct 2026

Thomas Munck, *Conflict and Enlightenment. Print and Political Culture in Europe, 1635-1795* (Cambridge University Press: Cambridge, 2019) 368 p. €26,99 ISBN 9780521701808

Drukpers en politieke cultuur in de lange Verlichting: een voorzichtige synthese

De afgelopen decennia heeft de geschiedenis van het boek, of misschien moeten we zeggen van gedrukt materiaal, zich ontwikkeld van een hoogst gespecialiseerde en veelal nogal antiquarische bezigheid tot een multidisciplinair onderzoeksterrein waarin grote historische vragen niet worden geschuwd. Natuurlijk kende deze transformatie een aantal voorlopers, zoals Lucien Febvre en Jean-Henri Martin met hun in 1958 verschenen *L'Apparition du Livre*. De grote doorbraak kwam echter pas rond 1980, toen zowel Elizabeth Eisensteins *The Printing Press as an Agent of Change* (1979) als het vroege werk van Robert Darnton, onder andere diens *The Business of Enlightenment* (ook uit 1979), de geschiedenis van de drukpers en haar producten tot een aantrekkelijk, opwindend en plotseling veel besproken onderwerp maakten. Het was ook Darnton die met jeugdig enthousiasme in tal van meer theoretische beschouwingen, onder meer het bekende 'What is the History of Books?' uit 1982, de boekgeschiedenis een centrale rol in de geschiedbeoefening probeerde te geven. De grote opgave van de nieuwe boekgeschiedenis was volgens hem te laten zien dat 'books do not merely recount history; they make it'. Daartoe was het nodig het hele 'communicatiecircuit' in kaart te brengen, vanaf de auteur via de uitgever, de drukker, de transporteur en de boekverkoper tot aan de lezer (en van de lezer of 'het publiek' weer terug naar de auteur) en tegelijkertijd met een open oog naar de brede historische context te kijken.

Veel van Darntons benadering vinden we nu, bijna veertig jaar later, nog steeds terug in het nieuwe boek van Thomas Munck, dat handelt over de interactie tussen drukpers en politieke cultuur in de Europese zeventiende en achttiende eeuw. Munck, hoogleraar vroegmoderne Europese geschiedenis aan de Universiteit van Glasgow en eerder auteur van onder andere een vergelijkende sociale geschiedenis van de Verlichting, waarin hij ruime aandacht aan de rol van de drukpers besteedde (2000), begint zijn boek zelfs met een schematische voorstelling van het communicatiecircuit die sterke gelijkenis vertoont met het door Darnton in 1982 voorgestelde schema. Desalniettemin wordt het uit Muncks boek ook duidelijk dat er sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw veel is veranderd in het boekhistorisch onderzoek naar de vroegmoderne tijd. Niet alleen omdat er zeer veel nieuwe monografieën zijn verschenen, maar vooral omdat de boekhistoricus tegenwoordig kan beschikken over digitale hulpmiddelen die veertig jaar geleden nog niet bestonden of in het allerprilste stadium van ontwikkeling waren. Zo maakt Munck in zijn hele boek dankbaar gebruik van onmisbare websites als *Early English*

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM (amsterdamnld)
IP: 146.50.159.159
On: Mon, 04 Jul 2022 12:21:09

Books Online, de equivalenten daarvan in andere Europese landen, en de voor een aantal landen beschikbare *Short Title Catalogues*. Waar het kan telt hij, en zijn digitale zoektocht leidt hier en daar tot interessante, hoewel zelden echt verrassende, observaties over de kwantificeerbare veranderingen in gedrukt politiek vocabulaire in de behandelde periode.

Munck laat zich in zijn boek zien als een voorzichtig en vooral empirisch historicus, met een gezond wantrouwen tegen makkelijke generalisaties en simplificerende alomvattende theorieën. Zo toont hij zich bij voorbeeld sceptisch over de sinds de verschijning (en vooral de Engelse vertaling) van het werk van Jürgen Habermas alomtegenwoordige theorievorming over de opkomst van een 'public sphere'. Munck begint zijn betoog met de observatie dat de geschiedenis van de drukpers in het zeventiende- en achttiende-eeuwse onmogelijk geschreven kan worden als een geschiedenis van technologische vooruitgang, om de eenvoudige reden dat er gedurende de hele door hem bestreken periode nauwelijks veranderingen optraden in het productieproces van gedrukt materiaal. Wel echter vond er een enorme diversificatie plaats in het soort materiaal dat werd gedrukt en was er een gestaag toenemende vraag naar gedrukt materiaal van een sociaal steeds breder lezerspubliek. Beide ontwikkelingen staaft de auteur met veel kwantitatief materiaal. Hoewel hij ook aandacht besteedt aan bijvoorbeeld de verspreiding van gedrukt visueel materiaal – het is daarom jammer dat het boek geen illustraties heeft – en de opkomst van de roman, is Munck vooral geïnteresseerd in de grote groei van het aantal gedrukte teksten met een politieke inhoud. Zijn voornaamste these lijkt te zijn dat er vanaf het midden van de zeventiende eeuw een geleidelijke overgang van religieuze naar politieke thema's valt waar te nemen in de producten van de drukpers. Voor wie vertrouwd is met de veelheid aan gedrukte politieke teksten uit bijvoorbeeld de Nederlandse Opstand lijkt dat een wat merkwaardige stelling, maar het is ontegenzeggelijk waar dat de Engelse Burgeroorlog een ongekende explosie van politiek drukwerk met zich meebracht. Munck benadrukt dat de groei van de politieke pers met horten en stoten ging, zich vooral voordeed in tijden van politieke crisis, en bovendien niet overal in Europa plaatsvond en zeker niet in gelijke mate. Toch was er eind achttiende eeuw op veel plaatsen een situatie ontstaan waarin, ondanks het voortbestaan van allerlei vormen van censuur, een breed spectrum aan politiek drukwerk voor meer mensen dan ooit tevoren beschikbaar was.

De kracht van Muncks boek moet echter wellicht niet in de eerste plaats worden gezocht in de overkoepelende these, die in veel opzichten niet bijzonder vernieuwend is en bovendien met veel slagen om de arm wordt gepresenteerd. Het is veeleer de zorgvuldige, genuanceerde en empirisch uitstekend verankerde manier van redeneren van de auteur die indruk maakt. Bovenal echter zijn het Muncks evident enorme kennis van de vroegmoderne drukpers en zijn vermogen om de geschiedenis van de zeventiende- en achttiende-eeuwse politieke pers vanuit tal van invalshoeken te verhelderen die dit boek zo boeiend maken. Van dat laatste is bij voorbeeld zijn hoofdstuk over de internationale verspreiding en de vertaling van politieke teksten een fraai voorbeeld. *Conflict and Enlightenment* is, kortom, een voorzichtige, maar

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM (amsterdamnld)
IP: 146.50.159.159
On: Mon, 04 Jul 2022 12:21:09

rijke en belangrijke synthese van een uiterst complex onderzoeksterrein.

Wyger R.E. Velema, Universiteit van Amsterdam

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM (amsterdamnld)
IP: 146.50.159.159
On: Mon, 04 Jul 2022 12:21:09